

Utanför demokratin?

Del 4

Personvalets betydelse för valdeltagandet

Utanför demokratin? omfattar sammanlagt sju rapporter:

- Del 1** *Om invandrares politiska delaktighet – Sammanfattning och diskussion*, Integrationsverkets rapportserie 2000:14
- Del 2** *Varför röstar inte invandrarna?*, Integrationsverkets rapportserie 2000:15
- Del 3** *Resurser för politisk integration*, Integrationsverkets rapportserie 2000:16
- Del 4** *Personvalets betydelse för valdeltagandet*, Integrationsverkets rapportserie 2000:17
- Del 5** *Marginaliseringens politiska konsekvenser*, Integrationsverkets rapportserie 2000:18
- Del 6** *Strategi för demokrati*, Integrationsverkets rapportserie 2000:19
- Del 7** *Politiskt deltagande i Örebro kommun*, Integrationsverkets rapportserie 2000:20

Utanför demokratin? Del 4 Personvalets betydelse för valdeltagandet

Integrationsverkets rapportserie 2000:17

© Integrationsverket, 2000

ISSN 1404-5370

Integrationsverket

Box 633

601 14 Norrköping

Tryck: Berlings Skogs AB, Trelleborg

Utanför Demokratin?

Del 4

Personvalets betydelse för valdeltagandet

Paula Rodrigo Blomqvist

INTEGRATIONSVÄRKETS RAPPORTSERIE 2000:17

Innehåll

- 7 Förord
- 9 Inledning
 - 9 1998 års personvalsreform
 - 11 Argument för invandrades politiska deltagande
- 13 Material och tillvägagångssätt
 - 14 Vem är invandrare?
- 16 Presentation av invandrarkandidaterna
 - 16 Förekomst av personvalskampanj
 - 17 Kampanjbredd
 - 17 Personvalskampanj riktad till invandrare
 - 18 Personvalets betydelse för valdeltagandet
 - 19 Valdeltagandet i kommunerna
 - 20 Valdeltagandet i olika etniska grupper
 - 23 Personvalskampanjer och partispridning
- 26 Invandrapolitikens representationsroll
- 29 Sammanfattande slutsatser
- 33 Referenser

Förord

Efter valet 1998 fick Integrationsverket i uppdrag av regeringen att analysera det låga valdeltagandet bland invandrare – speciellt i s.k. utsatta bostadsområden. I uppdraget låg också att studera utvecklingen sedan rösträtten för utländska medborgare infördes 1976.

En slutrapport skulle lämnas senast den 1 december 2000.

Uppdraget delades upp på sex olika delstudier baserade på kvantitativa statistikbearbetningar likaväl som kvalitativa intervju- och enkätundersökningar av såväl valdeltagande som politisk delaktighet i en vidare mening.

Till vår hjälp har vi haft etablerade forskare och forskarstuderande inom statsvetenskapliga och sociologiska institutioner vid flera av landets universitet;

docent Folke Johansson vid statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet (del 2),

doktoranderna Per Adman och Per Strömblad under handledning av docent Anders Westholm vid statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet (del 3),

doktorand Paula Rodrigo Blomqvist under handledning av professor Henry Bäck, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet (del 4),

doktorand Magnus Dahlstedt under handledning av professor Aleksandra Ålund, tema Etnicitet, Linköpings universitet (del 5),

fil.dr. Erik Olsson, tema Etnicitet, Linköpings universitet (del 6) samt

doktorand Henry Pettersson samt fil.dr. Marianne Freyne-Lindhagen, samhällsvetenskapliga institutionen, Örebro universitet (del 7).

På Integrationsverket har Lillemor Sahlberg varit ansvarig för projektet samt författat del 1.

Norrköping den 21 november 2000

Andreas Carlgren
Generaldirektör

Birgitta Ornbrant
Avdelningschef

Inledning

1998 års personvalsreform

Med införandet av 1998 års personvalsreform genomfördes en förändring av det svenska valsystemet som ger väljaren ökade möjligheter att rösta inte enbart på parti utan också avge en personröst för den kandidat hon/han vill bli företrädd av. Valet är i grunden fortfarande ett partival, men partiernas nomineringar är inte längre lika avgörande för vilka kandidater som blir valda. Väljarna har med det nya personvalsinslaget fått ökade möjligheter att påverka representationen i de politiska beslutande församlingarna. Lagstiftarens intentioner med reformen var att minska avståndet mellan väljare och valda (Holmberg och Möller 1999:8f). Personval antas bygga på personligt förtroende och större personkännedom om kandidaterna samt skapa ett bättre förhållande mellan väljare och valda, vilket i sin tur beskrivs som önskvärt för demokratins utveckling.

I den politiska debatten har det höjts kritiska röster som menar att det finns risk att reformen inte får den effekt som lagstiftaren önskar. Farhågor har framförts om att de i politiken redan underrepresenterade grupperna som t.ex. invandrare, kvinnor och unga inte skulle gynnas utan tvärtom ytterligare missgynnas av det nya personvalsinslaget. Det finns skäl att misstänka att reformen inte skapar bättre förutsättningar för invandrades politiska deltagande likaväl som det finns goda argument för att den tvärtom skulle göra det. Henry Bäck och Maritta Soinen konstaterar att varken invandrarväljare eller invandrarkandidater tycks besitta de egenskaper som allmänt anses vara gynnsamma för politikerns möjlighet att dra nytta av personvalet. Tidigare forskning visar att när väljare utnyttjar möjligheten att personrösta gör de det på någon för dem välkänd kandidat. Detta faktum talar till invandrapolitikerns nackdel eftersom de i regel är relativt anonyma för väljarna och av partierna placerade så som nykomlingar på icke valbar plats. Forskning talar för att invandrare som väljarkategori har mindre kunskaper om svensk politik jämfört med infödda svenskar, därtill är det tänkbart att invandrarväljare har bristande kunskap om hur det svenska valsystemet fungerar rent valtekniskt, vilket är två

faktorer som kan förväntas minska benägenheten att rösta på person. (Bäck och Soininen 1999:166f).

Men samtidigt finns det hypoteser som talar för att personvalsreformen borde gagna invandrare. Många invandrare har förmodligen utvandrat från länder med valsysteem som skiljer sig väsentligt från det svenska och där personvalsinslaget varit betydligt starkare än det är i Sverige. I den meningen skulle det för dessa väljare vara naturligt att rösta på person, medan man analogt kan förmoda att invandrapolitikerna är bekanta med en politikerroll som kräver att den enskilda kandidaten profilerar sig starkt i valrörelsen. (Bäck och Soininen 1999:167). Ytterligare något som talar för att invandrare skulle gynnas av personvalsreformen är att den möjliggör ett starkare inslag av grupprepresentation. Om man som invandrarväljare tror sig bli bättre representerad av kandidater med invandrarbakgrund borde personvalsreformen leda till ökad vilja att rösta eftersom den ger ökade möjligheter att påverka representationen. På så sätt skulle den också ge invandrarkandidater större chans att bli invalda i de beslutande församlingarna.

Lise Togeby's forskning pekar i denna riktning. I en komparativ analys av utländska medborgares valdeltagande i Danmark och Sverige driver hon tesen att det danska valsysteem med starkt inslag av personval skapar betydligt bättre möjligheter till kollektiv mobilisering av invandrargrupper än det svenska systemet gör. Hon undersöker en rad individuella, strukturella samt grupprelaterade faktorer som kan antas påverka utländska medborgares valdeltagande. Togeby's slutsats är att skillnaden mellan det danska och det svenska valsysteem är den avgörande förklaringen till det, jämfört med i Sverige, höga valdeltagandet bland vissa invandrargrupper i Danmark (Togeby 1999:680ff).

När man ställer sig frågan huruvida personvalsreformen skapat bättre förutsättningar för invandrades politiska deltagande kan detta göras utifrån flera perspektiv. Två övergripande, men inte av varandra oberoende perspektiv, är vilken betydelse personvalet har för invandrare som väljare respektive valda. Föreliggande studie utgår från väljarperspektivet. Den huvudsakliga fråga som ska behandlas i detta kapitel är: *Har personvalet i dess nyligen införda form någon betydelse för valdeltagandet bland utländska medborgare?* Bäck och Soininen har i en undersökning för *Rådet för utvärdering av 1998 års val* behandlat frågan företrädesvis utifrån kandidatperspektivet (Bäck och Soininen 1999). I vilken utsträckning personvalet utnyttjats av invandrarkandidaterna och hur reformen påverkat nomineringen av kandidaterna är fråge-

ställningar som t.ex. behandlas där. Jag får anledning att återknyta till Bäck och Soininens resultat längre fram.

Argument för invandrares politiska deltagande

Ur demokratisk synpunkt är det problematiskt när en samhällsgrupp som t.ex. invandrare är systematiskt och permanent underrepresenterad i det svenska politiska livet (Bäck och Soininen 1996, 1999; Petersson et al. 1998; Teorell och Westholm 1999). Sedan det första kommunalvalet med rösträtt för utländska medborgare har valdeltagandet successivt sjunkit från 60 procent 1976 till 35 procent 1998 (SCB 1977; 1999a). Av landets samtliga röstberättigade deltog 79 procent i kommunalvalet 1998, dvs. vid det valet förelåg en skillnad på 44 procentenheter i valdeltagande mellan utländska medborgare och samtliga röstberättigade (SCB 1999b). Även som förtroendevalda är invandrare svagt representerade. De utrikes föddas representation är endast ungefär hälften av den representation i kommunfullmäktige som motsvarar deras andel av befolkningen. Deras andel av befolkningen, nära 10 procent, kan jämföras med en representation på 5,4 procent i kommunfullmäktige efter 1998 års val (SCB 1999c).

Samma resonemang som används av feministiska teoretiker för kvinnors rätt till ökat deltagande i politiken kan tillämpas i en argumentation för behovet av invandrares närvaro i politiken (Hernes 1987:22f). För det första kan man hävda att invandrare bör vara representerade därför att det är en demokratisk rättighet. Argumentet baseras på antagandet att alla grupper i samhället ska ha rätt att delta i de beslut som rör dem. Mot bakgrund av demokratins grundläggande princip om alla människors lika värde är det inte rättvist med ett politiskt system där invandrare är utestängda.

Två andra argument för ökad social representation som, till skillnad från rättviseargumentet, inte handlar om politikens form utan om dess innehåll är intresse- och resursargumenten. Dessa båda argument innefattar tanken att de politiska besluten och/eller politikens inriktning påverkas av invandrarrepresentationen. Enligt resursargumentet bör invandrare vara representerade eftersom de i egenskap av just invandrare besitter specifika erfarenheter som inte delas av infödda svenskar men som kan vara ett värdefullt komplement i den etniskt homogent dominerande beslutsprocessen. Intresseargumentet bygger på antagandet (Phillips 1995:66ff) som sett utifrån etnicitetsperspektivet innebär att:

Invandrare har vissa intressen som skiljer sig från infödda svenskars och dessa olika intressen står mot varandra. Invandrare som grupp är underordnade infödda svenskar som grupp och det behövs invandrare i den politiska beslutsprocessen för att deras intressen och erfarenheter bättre ska tas tillvara. Att hävda att det råder en maktordning där invandrare är underordnade den infödda svenska befolkningen borde inte vara kontroversiellt. Det är inte bara inom politiken som invandrare är marginaliserade och där skillnaderna mellan invandrare och infödda svenskar tenderar öka. Det är ett förhållande som gäller även på många områden inom samhällslivet t.ex. skolväsendet, arbets- och bostadsmarknaden (SOU 1996:55). Det är ett faktum att invandrare är en underprivilegierad samhällsgrupp. Intresseargumentet är dock inte okontroversiellt. Bland annat finns det de kritiker som är av uppfattningen att en eventuell avsaknad av en gemensam identitet inom gruppen invandrare undergräver intresseargumentet. Genom att hävda att invandrares intressen skiljer sig från infödda svenskars drar man generella slutsatser om skillnaderna mellan etniska minoriteter och majoritetssamhället vilket kan uppfattas som problematiskt. Det finns inte utrymme att i detta sammanhang fördjupa sig i intressediskussionen. Här får vi nöja oss med att konstatera att om man anser att det finns en hegemonisk ordning som utgörs av majoritetssamhällets (infödda svenskars) normsystem, vilket styr fördelningen av värden i samhället, och invandrare som underordnad och underprivilegierad grupp har intresse av att få till stånd en omfördelning av dessa värden som står i konflikt med majoritetssamhällets så är invandrares närvaro i den politiska beslutsprocessen troligen av avgörande betydelse för att invandrares intressen och erfarenheter ska få plats på den politiska dagordningen.¹

Politiskt deltagande kan utövas under många olika former och sett utifrån hur den svenska representativa demokratin fungerar är valdeltagande ett grundläggande sätt för medborgarna att föra upp sina intressen och behov på den politiska dagordningen. I detta avseende är det betydelsefullt att diskutera vad en förändring i det svenska valsystemet, som införandet av ett ökat personvalsinslag, får för konsekvenser för valdeltagandet bland en, ur flera hänseenden, underordnad och underprivilegierad samhällsgrupp som invandrare, här definierad som utländska medborgare.

¹ För empiriska studier om betydelsen av social representation se t.ex. Adolino 1998; Bäck & Soininen 1996, 1998; Norris & Lovenduski 1995; Oskarson & Wängnerud 1995; Wängnerud 1998.

Material och tillvägagångssätt

Uppdraget för denna delstudie avser storstäderna. Därav är också kommunurvalet koncentrerat till storstäderna. Teoretiskt finns det alternativa modeller för att undersöka personvalets betydelse för valdeltagandet bland utländska medborgare som inte baseras på ett kommunurval avgränsat till storstäderna, men ser man till det faktiska antalet väljare och valda med invandrarbakgrund så är man med den metod som tillämpas här hänvisad att välja storstadskommunerna för att få ett rimligt stort underlag för de empiriska analyserna.

Att undersöka om personvalet i dess nyligen införda form har någon betydelse för valdeltagandet bland utländska medborgare medför en rad metodologiska svårigheter. De analyser som genomförs kommer inte ge något fullständigt svar på frågan men jag ska närma mig den genom att utifrån det empiriska material jag har tillgång till testa ett par hypoteser och föra en diskussion kring detta. Analyserna kan ses som ett första steg för att försöka besvara frågan och kan förmodligen vara värdefulla att, i ett annat sammanhang, bygga vidare på i framtida forskning om personvalets betydelse för invandrades valdeltagande. På grund av det begränsade antalet analysenheter blir designen inte statistisk utan snarare komparativ.

Det empiriska materialet består av två olika datamängder:

(1) En politikerenkät som gått ut till alla i kommunfullmäktigevalet 1998 nominerade utrikes födda kandidater i kommunerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Botkyrka. Botkyrka tillhör visserligen inte de tre storstadskommunerna men är medtaget för att täcka in hela den invandrantäta delen av stockholmsområdet. I Göteborg ingår samtliga invandrantäta stadsdelar som t.ex. Angered, Bergsjön och Gårdsten i Göteborgs kommun, vilket inte är fallet i Stockholm där det invandrantäta Botkyrka utgör en egen kommun. Enkäten som utarbetats speciellt för att möjliggöra föreliggande undersökning innehåller frågor om nomineringar inför valet, valkampanjen, kandidaternas roll som kommunalpolitiker etc. Statistiska centralbyrån (SCB) har ombesörjt utskick, uppföljning, kodning etc. av enkätmaterialen.

(2) Registerdata hämtad från SCBs s.k. specialundersökningar som innefattar uppgifter om ett slumpmässigt urval av utländska medborgares valdeltagande sedan mitten av

1970-talet t.o.m. 1998 års kommunfullmäktigeval och där jag använt mig av ett delurval bestående av uppgifterna från 1994 och 1998 års kommunfullmäktigeval i Stockholm, Göteborg, Malmö, Botkyrka. Här finns, förutom uppgifter om valdeltagande, ett antal bakgrundsvariabler som medborgarskap, kön, ålder etc.

Politikerenkäten består av ett bruttourval på 363 personer och ett nettourval på 344 personer. Av de 344 personerna har 217 besvarat enkäten dvs. 63 procent. Svarsfrekvensen på 63 procent får nog betraktas som förväntad för att vara en samhällsvetenskaplig postenkät och med tanke på vilka svars-personer den vänder sig till. Enkäten riktar sig inte enbart till de som innehar politiska uppdrag utan till alla de i kommunfullmäktigevalet nominerade utrikes födda kandidaterna. Troligen finns det i den gruppen personer som är dåligt integrerade i det svenska samhället och som behärskar svenskan dåligt etc., vilket är faktorer som förmodligen påverkar svarsfrekvensen negativt. I väljarmaterialet finns inget bortfall eftersom det utgörs av registerdata.

Vem är invandrare?

Invandrarbegreppet är svårhanterligt, inte minst i forsknings-sammanhang. Hur begreppet definieras empiriskt är viktigt eftersom det får betydelse för sättet att politiskt se på och hantera problematiken kring invandring. De operationella definitionerna som används i föreliggande empiriska analyser är *utländska medborgare* när det gäller väljarna och *utrikes födda* när det gäller kandidaterna. Att de båda kategorierna inte innefattar samma definition av invandrarbegreppet kan uppfattas som ett metodologiskt konstigt val men motiveras med att det tillvägagångssättet ger det största möjliga urvalet. Trots att det är önskvärt så möjliggör datamaterialet inte ett mer nyanserat tillvägagångssätt än kategorisering utifrån medborgarskap/födelseland. Med »invandrapolitiker« och »invandrarkandidater« avses i de empiriska analyserna personer som är utrikes födda och nominerade i 1998 års kommunfullmäktigeval.

Teoretiskt och normativt sett är varken medborgarskap eller födelseland relevant och användbart för definition av invandrarbegreppet. I de sammanhang när man utifrån på förhand givna teoretiska grunder ska försöka tillskriva gruppen invandrare vissa politiska intressen (se diskussionen under avsnittet »Argument för invandrades politiska deltagande«), är min mening att det väsentliga bör vara att utgå från den marginalisering som många individer och grupper uppenbar-

ligen upplever på en rad områden i det svenska samhället och som har sin grund i den etniska tillhörigheten som skiljer sig från majoritetssamhällets. Känslan av marginalisering i det svenska samhället förefaller skapa gemensamma behov och intressen hos de olika etniska grupperna. Det handlar om gemensamma behov och intressen som inte fanns där från början men som uppstått i och med levnadssituationen i invandringslandet. I det svenska samhället sammanfaller denna marginalisering i hög utsträckning med yttre objektiva kriterier som hud- och hårfärg men även med klasstillhörighet och då med vad som kan karakteriseras som arbetarklass.

Presentation av invandrarkandidaterna

Innan jag tar itu med den egentliga frågeställningen ska jag uppehålla mig vid invandrarkandidaterna ett tag. Genom att titta närmare på svaren i politikerenkäten fås en inblick i invandrarkandidaternas deltagande i personvalet ur några olika aspekter som kan vara intressanta att ha i åtanke inför diskussionen om personvalets betydelse för valdeltagandet. Materialet som jag har till förfogande möjliggör vissa jämförelser med Bäck och Soininens undersökning, *Invandrarkandidaterna i personvalet* (1999), där kommunurvalet inte innefattar några storstadskommuner. Jag kan alltså göra vissa jämförelser med Bäck och Soininens resultat för att se om kandidaterna från storstadsområdena skiljer sig från andra invandrarkandidater som inte är verksamma i lika invandrartäta områden.

Förekomst av personvalskampanj

På frågan om kandidaterna bedrivit personvalskampanj för egen person är det 19 procent som uppger att de bedrivit personvalskampanj i 1998 års valrörelse. Förekomsten av personliga valkampanjer bland invandrarkandidater från storstäderna överensstämmer därmed väl med Bäck och Soininens resultat om förekomsten av personvalskampanjer bland invandrarkandidater i kommunfullmäktigevalet. Den tidigare studien visar att det är något vanligare att invandrarkandidater bedrivit personvalskampanj för egen del i kommunfullmäktigevalet jämfört med infödda svenska kandidater. Förhållandet är det motsatta vad gäller riksdagsvalet där det är något vanligare att infödda svenska kandidater utnyttjar möjligheten att driva kampanj för egen person. Analyserna av den studien visar att det på det hela taget inte är några uppseendeväckande stora skillnader mellan invandrarkandidater och infödda svenska kandidater vad gäller förekomsten av personvalskampanj (Bäck & Soininen 1999:170f). Det resultatet bekräftas ytterligare i och med konstaterandet att invandrarkandidater i storstäderna inte tycks agera annorlunda än andra invandrarkandidater.

Kampanjbredd

Inte heller när man ser till kampanjernas omfattning, med avseende på hur många av ett i enkätfrågorna specificerat antal kampanjmetoder som kandidaterna använt sig av, framkommer några skillnader mellan invandrarkandidaterna från storstadsområdena jämfört med andra invandrarkandidater. Konstruerar man ett additivt index över antal kampanjaktivitet som går mellan 0–9 fås ett medelvärde på 3,0 aktiviteter. Bäck och Soininens resultat ger vid handen att det inte heller finns någon skillnad mellan invandrarkandidater och infödda svenska kandidater i denna bemärkelse (Bäck och Soininen 1999:171f).

Personvalskampanj riktad till invandrare

I föreliggande enkät ställs frågan huruvida kandidaterna som bedrev personvalskampanj riktade sig specifikt till olika väljargrupper, varav invandrare är en. Förutom invandrare presenteras en rad fasta svarsalternativ: ungdomar, pensionärer, företagare, löntagare, kvinnor samt en öppen fråga med möjlighet att ange andra grupper. Resultaten visar att kandidaterna riktat sig i hög utsträckning just till gruppen invandrare. 75 procent av kandidaterna som bedrivit personvalskampanj uppger att de vänt sig specifikt till invandrare som väljargrupp. Den siffran kan jämföras med procentandelen för svarsalternativet »ungdomar«, vilken är den näst vanligaste väljargruppen som kandidaterna uppger att de riktat sig till. Endast 42 procent av kandidaterna säger sig ha riktat sig specifikt till ungdomar i sitt kampanjarbete. Antalet svarande invandrarkandidater är för få i min postenkät för det ska vara meningsfullt att säga något ytterligare om utformningen och genomförandet av personvalskampanjerna. Möjligen är det värdefullt att framhålla att hälften av de invandrarkandidater som uppger att de bedrivit personvalskampanj anger att de i utformandet av kampanjarbetet använt sig av ett eller flera andra språk än svenska.

Sammanfattningsvis kan konstateras att invandrapolitiker i storstäderna inte tycks skilja sig från andra invandrapolitiker vad gäller utnyttjandet av möjligheten att bedriva personvalskampanj och i vilken omfattning dessa kampanjer bedrivits med avseende på antal kampanjaktiviteter. Resultaten talar därtill för att kandidaterna i hög utsträckning bedrivit kampanjarbetet direkt riktat mot invandrare som väljargrupp. Det finns även kandidater som riktat in sig på specifika etniska grupper i den meningen att de i sitt kampanjarbete använt

sig av ett eller flera andra språk än svenska. På grund av det begränsade antalet svarande invandrarkandidater är det inte möjligt att uttala sig om hur vanligt förekommande det var med riktade kampanjarbeten till specifika etniska grupper. Låt mig bara konstatera att Bäck och Soininin gjorde samma iakttagelse i sin studie. Vid intervjuer med invandrarkandidater framkom där att kandidaterna t.ex. gjort utskick och medverkat i massmedia på andra språk än svenska (Bäck & Soininens 1999:190ff).

Personvalets betydelse för valdeltagandet

I det följande ska jag närma mig frågan om personvalet har någon betydelse för utländska medborgares valdeltagande. Valdeltagandet 1994 och 1998 skiljer sig inte markant i någon av de fyra undersökningskommunerna från det totala valdeltagandet bland utländska medborgare.² Det är ett faktum att valdeltagandet sjunkit bland väljare i allmänhet och bland utländska medborgare i synnerhet mellan 1994 och 1998 års val (SCB 1995a; 1995b; 1999a; 1999b). Med utgångspunkt i det konstaterandet närmar jag mig frågan genom att försöka förklara om personvalet kan ha någon betydelse för varför valdeltagandet 1998 bland utländska medborgare sjunkit mer på ett ställe än på ett annat. Hypotesen är att ju fler invandrarkandidater det har funnits tillgängligt, desto mindre har valdeltagandet sjunkit. Det som ska förklaras (den beroende variabeln) är förändring i valdeltagande mellan 1994 och 1998 års kommunfullmäktigeval bland utländska medborgare. Den förklarande (oberoende) variabeln är antal invandrarkandidater 1998.

För att testa hypotesen läggs analysen upp i två steg: (i) Först används de fyra kommunerna som analysenheter därefter utgörs analysenheterna av (ii) olika etniska grupper inom var och en av de fyra kommunerna.

Den oberoende variabeln »antal invandrarkandidater« utgörs i analysen på kommunnivå av *antal nominerade* utrikes födda kandidater.³ När det gäller analysen på gruppnivå

2 1994 låg medelvärdet för utländska medborgares valdeltagande på 41 procent. I Stockholm respektive Malmö uppgick utländska medborgares valdeltagande samma år till 39 procent, i Göteborg till 40 procent och i Botkyrka till 42 procent. 1998 låg medelvärdet för utländska medborgare på 35 procent. Motsvarande siffra för Stockholm är 36 procent, Göteborg 33 procent, Malmö 30 procent och Botkyrka 35 procent.

3 I figurerna nedan där resonemanget kring analyserna åskådliggörs används emellertid samma oberoende variabeln på kom-

utgörs den oberoende variabeln »antal invandrarkandidater« av de kandidater som *besvarat enkäten*. Ett bättre mått hade naturligtvis varit alla *faktiskt* nominerade utrikes födda kandidater uppdelade på etnisk tillhörighet men eftersom jag inte har tillgång till den uppgiften genom SCB är jag hänvisad till enkätsvaren för att utröna kandidaternas etniska tillhörighet. Den analysen vilar därmed på antagandet att de kandidater som besvarat enkäten är representativa för de faktiskt nominerade kandidaterna. Att det antagandet är rimligt bekräftas av att vid kontroll på kommunnivå visar det sig att antalet nominerade kandidater överensstämmer väl med antalet på enkäten svarande kandidater.

Valdeltagandet i kommunerna

Låt oss börja med att titta på det mönster som framträder med kommunerna som analysenheter. Figur 1 åskådliggör ett linjärt samband mellan antal invandrarkandidater och förändring i valdeltagandet. Här framträder ett mönster som stöder hypotesen ju fler invandrarkandidater i en kommun desto mindre har utländska medborgares valdeltagande sjunkit. Malmö är den kommun där valdeltagandet bland utländska medborgare sjunkit mest, dvs. nio procentenheter, och där antalet kandidater, 29 personer, är lägst. Stockholm som är den kommun där valdeltagandet sjunkit minst, dvs. två procentenheter, har också det högsta antalet kandidater, 86 personer. Däremellan grupperar sig Botkyrka och Göteborg där valdeltagandet sjunkit med sju procentenheter i var och en av de båda kommunerna och där Botkyrka har 40 invandrarkandidater och Göteborg 59.

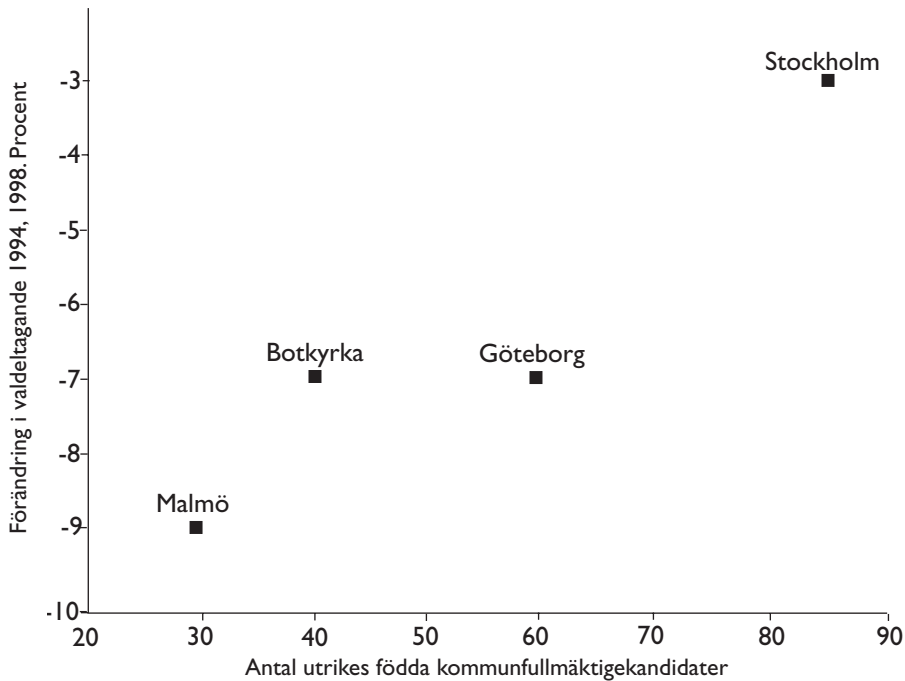
Sambandet kvarstår när jag byter ut antal till andel kandidater. Nivån på valdeltagandet verkar alltså inte vara beroende av hur stor andelen invandrarkandidater är av det totala antalet kandidater i kommunen.

Tack vare Marianne Freyne-Lindhagen & Henry Petterssons fallstudie (*Utanför demokratin? Del 7 Politiskt deltagande i Örebro kommun*) om invandrades valdeltagande och representation i Örebro, har jag tillgång till uppgiften att antalet nominerade utrikes födda kandidater i Örebro kommun 1998 uppgick till totalt 26 personer (Pettersson 2000). Genom att relatera den siffran till registerdata om förändring i valdeltagandet mellan 1994 och 1998 bland utländska

mun- och gruppnivå, dvs. antalet på enkäten svarande kandidater. Detta för att underlätta tolkningen av, och jämförelser mellan, figurerna.

Figur 1

Samband mellan antal utrikes födda kommunfullmäktigekandidater 1998 och förändring i valdeltagande mellan 1994 och 1998 års val bland utländska medborgare.

medborgare i Örebro kan jag lägga in ytterligare ett fall i analysen.

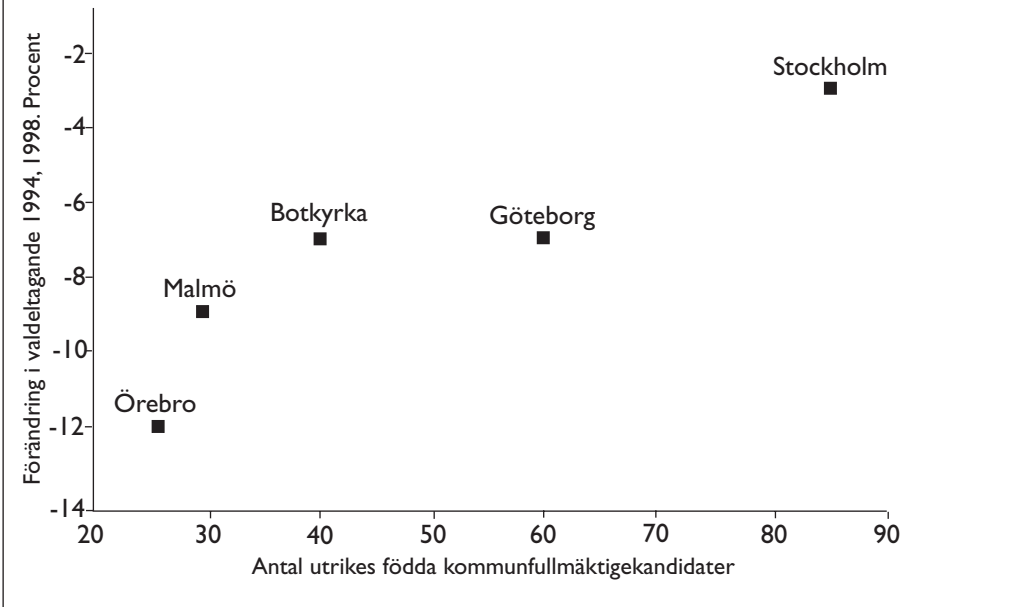
Av figur 2 framgår att uppgifterna om Örebro ger ytterligare stöd för hypotesen att ju fler invandrarkandidater i en kommun desto mindre har utländska medborgares valdeltagande sjunkit. Örebro med 26 nominerade utrikes födda är den av undersökningskommunerna som har lägst antal invandrarkandidater och som uppvisar den största minskningen, dvs. 12 procentenheter, i valdeltagandet.

Valdeltagandet i olika etniska grupper

Som ett andra steg ska jag nu bryta ner analysen på olika nationalitetsgrupper i de fyra kommunerna. Principen är den samma som när jag i föregående avsnitt använde kommunerna som analysenheter, men istället för att undersöka sambandet mellan antal invandrarkandidater och förändringen av valdeltagandet i respektive kommun studerar jag sambandet mellan antal invandrarkandidater och förändring av valdel-

Figur 2

Samband mellan antal utrikes födda nominerade kommunfullmäktigekandidater 1998 och förändring i valdeltagande mellan 1994 och 1998 års val bland utländska medborgare.

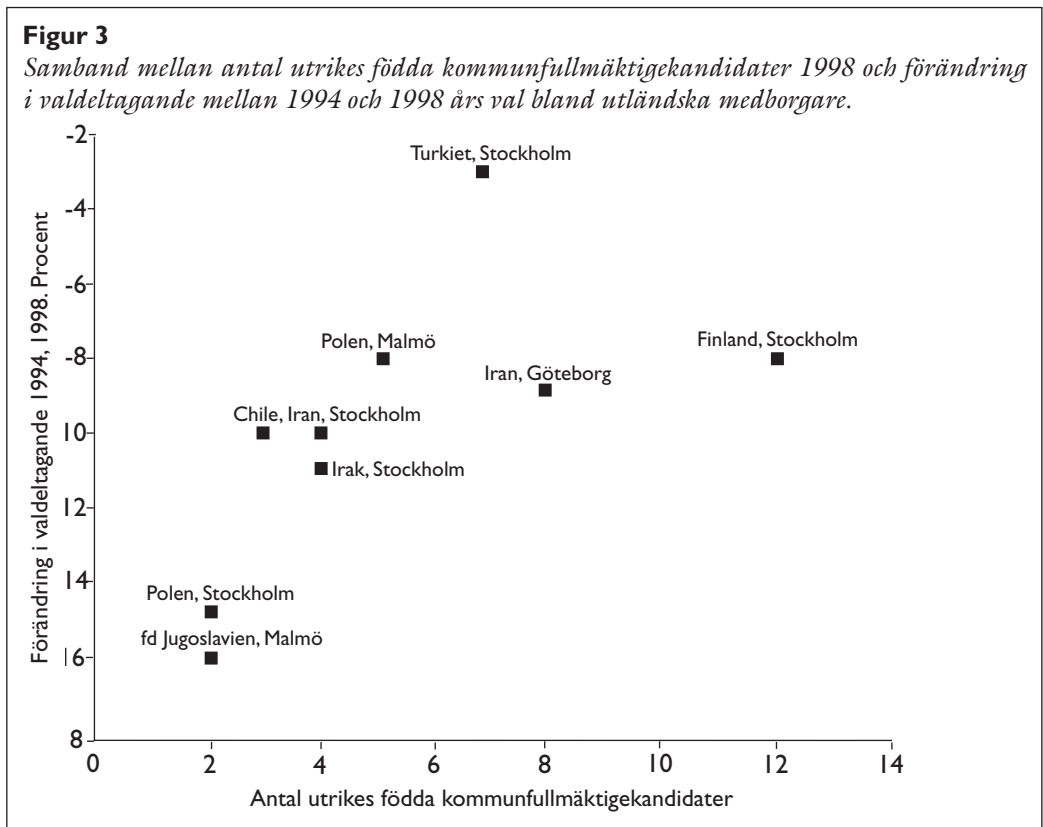
tagandet inom olika etniska grupper i respektive kommun. Analyserna omfattar de väljargrupper som i urvalet innefattar minst 200 personer vid de båda undersökningstillfällena, dvs. 1994 och 1998 års val. I Stockholm uppnår följande väljargrupper den storleken: Storbritannien, USA, Chile, Finland, Irak, Iran, Polen och Turkiet. I Malmö utgörs de av: f.d. Jugoslavien och Polen, och i Göteborg av Iran. Botkyrka faller helt bort ur analysen eftersom det där inte finns någon etnisk grupp som i urvalet uppgår till 200 personer.

Man kan med rätta göra invändningar mot att alla personer med t.ex. turkiskt medborgarskap klumpas samman och i analysen betecknas som en etnisk grupp. Ett sådant tillvägagångssätt innebär en grov förenkling av verkligheten eftersom den turkiska medborgarskapsgruppen är heterogen till sin etniska sammansättning och innefattar personer som vid subjektiv självkategorisering med största sannolikhet skulle kategorisera sig som t.ex. kurder, assyrier eller syrier och inte som turkar. Som konstaterats tidigare möjliggör emellertid de data som används här inte något mer nyanserat tillvägagångssätt än kategorisering utifrån medborgarskap vad gäller väljarna och födelseland vad gäller valda.

I den analys som åskådliggörs i figur 3 är Storbritannien och USA inte medtagna eftersom de bör betraktas som avvi-

kande fall. Exklusive Storbritannien och USA i analysen framträder återigen ett samband som stöder hypotesen att ju fler invandrarkandidater en etnisk grupp har desto mindre har valdeltagandet sjunkit i gruppen. Anledningen att Storbritannien och USA utesluts är den karaktär invandringen från dessa båda länder har. Den marginalisering som är särskilt kännbar för vissa till Sverige invandrade etniska grupper omfattar med stor sannolikhet inte de brittiska och amerikanska invandrarna. Invandringen från de båda länderna utmärks av arbetskraftsinvandrare tillhörande vad man kanske skulle kunna karaktärisera som »vit« västeuropeisk medelklass. I ljuset av detta utgör Storbritannien och USA två grupper som av majoritetssamhället inte tvingas bygga en egen identitet på samma sätt som de övriga här studerade etniska grupperna kan förväntas göra. Förmodligen känner sig briter och amerikanare inte delaktiga i ett »community« baserat på en specifik etnisk tillhörighet som skiljer sig från majoritetssamhällets, vilket troligare är fallet när man ser till de andra etniska grupperna.

Figur 3 visar sambandet mellan antal kandidater och för-

ändring i valdeltagande. Här ser vi att f.d. Jugoslavien (Malmö) som är den grupp som har det lägsta antalet kandidater, endast två personer, också uppvisar den största förändringen i valdeltagande. I den gruppen har valdeltagandet sjunkit med hela 16 procentenheter. I stort sett samma sak gäller för polackerna (Stockholm). De har endast två kandidater och där har valdeltagande sjunkit med 15 procentenheter. I den finländska gruppen (Stockholm) som har det högsta antalet invandrarkandidater, 12 personer, har valdeltagandet inte sjunkit med mer än åtta procentenheter. Turkarna (Stockholm) faller utanför mönstret. I den turkiska gruppen finns inte mer än sju invandrarkandidater och ändå har valdeltagandet inte minskat med mer än tre procentenheter.

Personvalskampanjer och partispridning

I detta avsnitt ska jag testa två andra variabler som kan tänkas bidra ytterligare till förståelsen av valdeltagandets utveckling. Det som ska förklaras (den beroende variabeln) är som förut förändringen i valdeltagandet mellan 1994 och 1998 års kommunfullmäktigeval bland utländska medborgare. Den första förklarande (oberoende) variabeln är »antal personvalskampanjer« bland de utrikes födda kommunfullmäktigekandidaterna som besvarat enkäten. Hypotesen är att ju fler invandrarkandidater som bedrivit personvalskampanj desto mindre har valdeltagandet sjunkit.

Hypotesen vilar på antagandet att personvalskampanjer synliggör kandidaterna vilket i sin tur borde ha en positiv effekt på väljarnas röstbenägenhet. Att kandidaterna, som jag visat tidigare, också i hög utsträckning tycks rikta sina kampanjer direkt mot invandrarväljare borde bidra ytterligare till synliggörandet av kandidaterna och öka väljarnas benägenhet att rösta.

Hypotesen om antal personvalskampanjers betydelse för valdeltagandet testas genom att jag tittar på den återstående variationen (residulerna) efter regressionen förändring i valdeltagande som en funktion av antal kandidater, för att se hur mycket av den som kan förklaras av förekomst av personvalskampanj.

I tabell I kan utläsas att variabeln antal personvalskampanjer tycks bidra obetydligt till förståelsen av det minskade valdeltagandet utöver vad vi kan se från variabeln antalet kandidater. Ju fler kandidater det finns i en etnisk grupp desto mindre har valdeltagandet sjunkit. Att kandidaterna bedrivit personvalskampanj tycks däremot inte spela någon roll.

Den andra oberoende variabeln som ska testas är *partispridning*. Hypotesen är att ju större partispridning bland invandrarkandidaterna desto mindre har valdeltagandet sjunkit. Hypotesen baseras på tanken att ideologisk röstning skulle vara viktigare än social röstning, dvs. är väljaren t.ex. socialist och det inte finns några socialistiska kandidater med invandrabakgrund att rösta på avstår väljaren från att rösta hellre än att rösta på en icke socialistisk invandrarkandidat. Hypotesen testas genom att jag tittar på den återstående variationen (residualerna) efter regressionen förändring i valdeltagande som en funktion av antal kandidater för att se hur mycket av den som kan förklaras av förekomst av partispridning.

Tabell 2 visar att partispridning tycks vara av betydelse för valdeltagandets utveckling utöver vad man kan se från anta-

Tabell 1

Förändring i valdeltagande som inte förklaras av antal kandidater. Valdeltagande (residual) mot personvalskampanj.

	Personvalskampanj: nej	Personvalskampanj: ja
Residualer: positiva	Iran (Stockholm), Turkiet (Stockholm)	Polen (Malmö), Chile (Stockholm)
Residualer: negativa	Polen (Stockholm), f. d. Jugoslavien (Malmö)	Irak (Stockholm), Iran (Göteborg), Finland (Stockholm)

Kommentar: Yules Q (gamma)=-0.20

Tabell 2

Förändring i valdeltagande som inte förklaras av antal kandidater. Valdeltagande (residual mot) partispridning

	Bara endera blocket	Båda blocken
Residualer: Positiva	Chile (Stockholm), Iran (Stockholm), Polen (Malmö)	Turkiet (Stockholm)
Residualer: Negativa	Polen (Stockholm), f. d. Jugoslavien (Stockholm)	Finland (Stockholm), Irak (Stockholm), Iran (Göteborg)

Kommentar: Yule's Q (gamma)=-0.64. Kandidaterna har grupperats i två olika block: Kandidater tillhörande socialistiska partier och kandidater tillhörande icke socialistiska partier.

let kandidater, dock inte med den riktning som förväntats enligt hypotesen. Här framträder istället ett negativt samband, dvs. ju större partispridning desto lägre valdeltagande. Ju fler kandidater det finns i en etnisk grupp desto mindre har valdeltagandet sjunkit och valdeltagandet sjunker i mindre utsträckning om dess kandidater inte företräder olika partigrupperingar.

Invandrapolitikers representationsroll

Även om föreliggande studie utgår från väljarperspektivet är det med tanke på resultaten som framkommit, om personvalets betydelse för valdeltagandet bland utländska medborgare, på sin plats att säga något om invandrapolitikers syn på sin representationsroll⁴. I detta avsnitt ska jag därför diskutera en del av de resultat jag tidigare funnit i samband med en intervjustudie med invandrapolitiker. Undersökningen som genomfördes 1999 syftar inte till att direkt belysa personvalsystemet utan ämnar i en vidare mening öka förståelsen för vilka motiv och hinder invandrapolitiker verksamma i kommunalpolitiken upplever. Studien baseras på 20 intervjuer med invandrapolitiker i de tre kommunerna Göteborg, Borås och Trollhättan. Merparten av intervjupersonerna har kommit till Sverige som flyktingar under 1980-talet. Samtliga är utrikes födda och invandrade från något icke västeuropeiskt land.

Ett av huvudintrycken är att det finns en stark vilja hos intervjupersonerna att arbeta för gruppen invandrare. Visst nämner de svarande andra motiv till sitt politiska engagemang, men det samlade intrycket är ändå att det är viljan att förbättra för gruppen invandrare som är den främsta drivkraften. Att invandrapolitikerna har invandrarfrågor som den primära drivkraften för sitt politiska engagemang är ingen självklarhet. En rimlig tanke är att det finns invandrapolitiker som inte alls vill identifiera sig som invandrare i sin roll som politiker, utan till och med direkt försöker undvika detta. Om det är ett personligt mål för politikerna att integreras i det svenska samhället är det ur deras synvinkel kanske önskvärt att engagera sig i mer allmänpolitiska frågor istället för frågor som framförallt rör invandrares levnadsförhållanden. Intervjupersonerna i den här studien ger emellertid inte uttryck för några sådana tankegångar, utan lyfter fram det invandrapolitiska motivet som centralt för sitt engagemang. Ett annat tänkbart scenario är att invandrapolitiker väljer att främst engagera sig i just invandrarfrågor därför att det kan

4 Avsnittet bygger på Rodrigo Blomqvist 1999.

utgöra en språngbräda i den politiska karriären. Det invandrarpolitiska engagemanget kan vara en möjlig väg in i politiken för att sedan övergå till ett mer allmänpolitiskt engagemang. Detta förhållande är inget som de intervjuade ger direkt uttryck för, även om det finns de svarande som menar sig ha fördelar av att ha invandrarbakgrund eftersom deras åsikter i invandrarpolitiska frågor därmed tillmäts stor vikt inom partiet.

Vidare visar studien att de svarande talar om invandrare som grupp – som ett kollektiv. De diskuterar inte i termer av olika etniska grupper, eller lyfter fram den egna etniska gruppen. Det tycks alltså finnas en *kollektiv medvetenhet* i gruppen. I diskussionen om social representativitet hävdas ibland att invandrare inte skulle ha tillräckligt mycket gemensamt för att politiker med invandrarbakgrund ska kunna identifiera sig med invandrare i gemen, utan istället enbart se sig som representanter för den egna etniska gruppen.⁵ Dessutom torde invandrarpolitiker generellt sett vara bättre integrerade i det svenska samhället än invandrare i gemen. En tanke är att välintegrerade invandrare verksamma som politiker helt enkelt slutat tänka på sig själva som invandrare, och att avståndet mellan dem och mindre integrerade invandrare därmed är alltför stort för att de överhuvudtaget ska känna någon samhörighet med dessa andra invandrare. Studiens resultat talar emot dessa båda påståenden. Bland de svarande finns både personer som är att betrakta som välintegrerade i det svenska samhället och personer som är betydligt mer marginaliserade. Oavsett hur pass integrerade politikerna tycks vara i det svenska samhället, och oavsett att de tillhör olika etniska grupper, ger de uttryck för att ha vissa gemensamma behov och intressen att driva i politiken.

Vad grundar sig då denna kollektiva medvetenhet på? Bäck och Soinin har i ett annat sammanhang ansett det fruktbart att strukturera invandrarpolitiken efter tre olika behovs- och intressegrunder vilka utgår från invandrarens olika roller i samhället: (1) *Nykomlings-behov*. Som nyanlända har invandrare behov och intressen som skiljer sig från övrigas, t.ex. behov att lära sig det nya landets språk. (2) *Etniskt grundade behov*. Som medlem i en viss etnisk grupp har invandrare behov av att värna sin kultur och religion, t.ex. genom att bevara och använda modersmålet och delta i kulturella och religiösa aktiviteter. (3) Behov som har att göra med invandrarens medlemskap i *andra samhällskategorier*. Jfr arbetarklassen som dominerade stort i arbetskraftsinvandrargrupperna från 1960–70-talen, vilket gjorde arbetarklassens behov

5 Phillips 1995:168.

till viktigt invandrarbehov. Det kunde t.ex. gälla löne- och sysselsättningsfrågor.(Bäck och Soininen 1998:12f).

Intrycket av min studie är dock att den kollektiva medvetenhet som de svarande uttalar inte främst har sin grund varken i nykomlingskapet, den etniska tillhörigheten eller klasstillhörigheten, utan snarare i den *marginalisering* som personerna upplever i det svenska samhället. Känslan av att, i flera hänseenden, inte vara delaktig i majoritetssamhället skapar gemensamma behov och intressen hos gruppen, intressen och behov som inte fanns där från början men som utvecklats i och med den situation de lever i i invandringslandet. Känslan av marginalisering präglar också invandrapolitiker-
nas syn på sin representationsroll.

Sammanfattande slutsatser

Huvudfrågeställningen i det här kapitlet är om personvalet i dess nyligen införda form har någon betydelse för valdeltagandet bland utländska medborgare. Jag har närmat mig frågan genom hypotesen att ett högt antal invandrarkandidater borde påverka utländska medborgarnas valdeltagande positivt. Analyserna ger stöd för hypotesen dvs. det finns ett samband mellan antal kandidater och valdeltagandets utveckling som säger att ju fler utrikes födda kandidater det finns tillgängligt i en kommun eller viss etnisk grupp desto mindre har valdeltagandet sjunkit bland de utländska medborgarna.

Med tanke på det begränsade material som ligger till grund för analyserna måste emellertid resultaten tolkas med viss försiktighet och snarast ses som tendenser i materialet som det kan vara värdefullt att bygga vidare på i fortsatta undersökningar om personvalets betydelse för utländska medborgares valdeltagande. Med den reservationen i åtanke ska trots allt understrykas att resultaten är intressanta eftersom de tyder på att det förekommer »etnisk röstning«, dvs. att väljare ur en etnisk grupp röstar på kandidater som tillhör den egna etniska gruppen. Resultatet är intressanta ur både teoretiskt och empiriskt hänseende därför att de indikerar att social representation har betydelse för röstbeteendet. Resultaten pekar därmed i samma riktning som Lise Togeby's resultat om »etnisk röstning«. Som nämndes inledningsvis har Togeby i sin forskning om utländska medborgares valdeltagande lyft fram hypotesen att det danska personvalet skulle vara en förklaring till det generellt sett högre valdeltagandet bland utländska medborgare i Danmark jämfört med i Sverige. Hon visar att trots avsaknaden av individuella resurser åstadkoms kollektiv mobilisering inom vissa etniska grupper i Danmark och en förklaring till detta menar hon skulle vara förekomsten av kandidater ur den egna etniska gruppen (Togeby 1999:182f).

Det övergripande metodologiska problemet jag ställts inför när jag försökt närma mig frågan om personvalets betydelse för valdeltagandet är att det tillgängliga empiriska materialet inte möjliggjort några statistiska analyser. Det som presenteras här är en komparativ fallstudie med som mest nio olika aggregat. Vid fallstudier efterstävlar man som forskare egentligen att ha djup på det empiriska materialet. Analyserna är

högst begränsade eftersom jag inte haft möjlighet att studera kontexten kring fallen. Jag saknar systematisk kunskap om vad som utmärker de olika kommunerna och de olika etniska grupperna däri och de kontexter de i sin tur verkar i. För att nå ökad förståelse om personvalets betydelse borde man bl.a. studera den etniska sammansättningen i gruppen som här kategoriserats som turkar och den kontext turkarna i Stockholm befinner sig i för att därigenom närma sig en förklaring till varför den gruppen inte tycks falla in i det mönster jag funnit vad gäller övriga grupper. Av samma skäl bör man kontrastera turkarnas sammansättning och kontext med de andra etniska gruppernas. Ett annan metodologiskt dilemma är att när analyserna bryts ner efter olika variabler blir det, när det gäller kandidaterna, anmärkningsvärt små tal att jobba med.

Personvalet tycks alltså vara av betydelse för valdeltagandet bland utländska medborgare i så mening att möjligheten att personrösta på invandrarkandidater verkar ha positiv effekt på utländska medborgares valdeltagande. Men vad av resultatet som är kausalitet och vad som är bakomliggande variabler förblir i denna text i stort sett obesvarat. Av analyserna framkommer att sambandet kvarstår när den förklarande variabeln antal utrikes födda kandidater byts ut mot andel istället. Det väsentliga för nivån på valdeltagandet förefaller därmed vara att det finns invandrarkandidater närvarande i valprocessen som är nominerade och inte hur stor andel de utgör av det totala antalet nominerade kandidater i en kommun. Andra förklarande variabler som analyserats är antal personvalskampanjer samt partispridning. Att bedriva personvalskampanj visar sig bidra obetydligt till förståelsen av valdeltagandets utveckling utöver vad man kan utläsa från antal kandidater. Även det resultatet talar för att det är kandidaternas egen närvaro i valprocessen som nominerade som är av vikt. Partispridning tycks däremot vara av betydelse för valdeltagandets utveckling utöver vad man kan se från antal kandidater. Sett utifrån hypotesen att ideologisk röstning skulle vara viktigare än social röstning är sambandet negativt och visar att ju större partispridning i en etnisk grupp desto lägre valdeltagande. Ideologisk enhetlighet inom gruppen förefaller vara gynnsamt för valdeltagandets utveckling. Möjligen ska detta resultat tolkas som att kollektiv mobilisering av en etnisk grupp är lättare om kandidaterna inte konkurrerar partipolitiskt med varandra. Resultaten pekar mot att utländska medborgares röstbeteende snarare präglas av »etnisk» än partipolitisk röstning.

Analyserna av kandidatenkäten visar, vid jämförelse med Bäcks och Soininens tidigare resultat, att invandrapolitiker i

storstäderna inte tycks skilja sig från andra invandrapolitiker med avseende på utnyttjandet av möjligheten att bedriva personvalskampanj och i vilken omfattning kampanjerna bedrivits med avseende på antal kampanjaktiviteter. Detta trots att väljarkårens sammansättning skiljer sig väsentligt åt mellan storstadskommunerna och de andra studerade kommunerna när man ser till andel utländska medborgare i dess befolkning. Resultaten talar därtill för att kandidaterna i hög utsträckning bedrivit kampanjarbetet direkt riktat mot invandrare som väljargrupp, vilket nog får sägas vara ett väntat resultat. Att invandrapolitiker ser invandrare som ett viktigt representationsobjekt är belagt sedan tidigare även om det då inte specifikt gällt representationsobjekt i personvalsammanhang (se t.ex. Bäck och Soininen 1996:70f; Adolino 1998:82). Trots att resultatet är väntat är det betydelsefullt eftersom det ger ytterligare belägg för att förtroendevaldas sociala tillhörighet har betydelse för politikens innehåll.

Även i intervjustudien som behandlar invandrapolitikers syn på sin representationsroll framkommer att invandrapolitiker ser invandrare som ett viktigt representationsobjekt. Ett av huvudintrycken från studien är att det är viljan att arbeta för gruppen invandrare som är den främsta drivkraften för kandidaternas politiska engagemang. Resultaten talar därtill för att invandrapolitikerna inte främst ser sig som representanter för den egna etniska gruppen utan för invandrare i gemen. De svarande ger uttryck för en kollektiv medvetenhet som grundar sig i känslan av marginalisering i det svenska samhället. Känslan av att i flera hänseenden inte vara delaktig i majoritetssamhället tycks skapa gemensamma behov och intressen hos gruppen, intressen och behov som inte fanns där från början men som utvecklats i och med levnadssituationen i invandringslandet. Slutsatsen av analysen som visar på en kollektiv medvetenheten hos invandrapolitikerna, samt deras starka vilja att arbeta för gruppen invandrare, måste vara att ju fler invandrapolitiker som finns närvarande i det politiska systemet desto större är sannolikheten att invandrapolitiska frågor, eller bättre preciserat – frågor om invandrarers marginalisering, kommer upp på den politiska dagordningen. Därmed inte sagt att invandrapolitiker inte kan driva även mer allmänpolitiska frågor, eller att inte även infödda svenska politiker kan driva invandrarfrågor. Vad som påtalas är bara att med invandrare representerade i beslutsprocessen tyder allt på att frågor om invandrarers marginalisering i politiken, på arbetsmarknaden, bostadsmarknaden och andra delar av samhällslivet, med säkerhet aktualiseras på den politiska agendan.

Medan resultaten från intervjustudien visar att invand-

rarpolitikerna ger uttryck för att i första hand representera invandrare som grupp visar den komparativa studien att väljarna röstar på kandidater tillhörande den egna etniska gruppen. Det kan tyckas som att de båda resultaten är motsägelsefulla. Jag vill dock hävda att det inte ligger någon motsättning i politikernas syn på sin representationsroll och väljarnas röstbeteende utan att de olika resultaten snarare är uttryck för hur komplex frågan om social representation är. De båda resultaten kompletterar varandra och bör nog tolkas som att den kollektiva medvetenheten kan ha sin grund i såväl etniskt grundade behov som i känslan av marginalisering eller i en kombination av båda.

Referenser

Offentligt tryck

- SCB 1977 *Allmänna valen 1976. Del 2. Kommunala valen*. Stockholm: Svensk officiell statistik.
- SCB 1999a *Deltagande bland utländska medborgare vid kommunfullmäktigevalen 1998*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB 1999b *Valdeltagandet vid valet 1998*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB 1999c *Nominerade och valda kandidater vid de allmänna valen 1998*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SOU 1996:55 *Sverige framtiden och mångfalden*. Slutbetänkelse från invandrarpolitiska kommittén. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

Litteratur

- Adolino, Jessica (1998) *Ethnic minorities, electoral politics and political integration in Britain*. London.
- Bäck, Henry och Maritta Soininen (1996), *Invandrarna, demokratin och samhället*. Förvaltningshögskolans rapport nr 2. Göteborg: Förvaltningshögskolan.
- Bäck, Henry och Maritta Soininen (1998), *Den kommunalpolitiska invandrarpolitiken – arenor, aktörer och barriärer*. Stockholm: SNS Förlag.
- Bäck, Henry och Maritta Soininen (1999), »Invandrarna i personvalet» i Holmberg, Sören & Tommy Möller red. *Premiär för personval*. SOU 1999:92. Stockholm.
- Freyne-Lindhagen, Marianne och Henry Pettersson (2000), *Politiskt deltagande i Örebro kommun*, Norrköping, Integrationsverkets rapportserie 2000:20 (del 7 i *Utanför demokratin?*).
- Hernes, Helga (1987), *Welfare state and Woman Power: Essays in State Feminism*. Oslo: Norwegian University Press.
- Holmberg, Sören och Tommy Möller (1999), *Premiär för personval*. SOU 1999:92. Stockholm.
- Norris, Pippa och Joni Lovenduski (1995), *Political recruitment. Gender, race and Class in the British parliament*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oskarson, Maria och Lena Wängnerud (1995) *Kvinnor som väljare och valda*. Lund: Studentlitteratur.
- Pettersson, Olof (1998) red., *Demokrati och medborgarskap*. Demokratirådets rapport 1998. Stockholm: SNF Förlag.
- Rodrigo Blomqvist, Paula (1999), *Etnisk mångfald i den lokala demokratin. Drivkrafter och hinder för invandrares politiska engagemang*. Svenska Kommunförbundet

- Teorell, Jan och Anders Westholm (1999) »*Var det bättre förr? Politisk jämlikhet i Sverige under 30 år*« Amnå, Erik red Medborgarnas erfarenheter. Demokratiutredningens forskarvolym V SOU 1999:113. Stockholm.
- Phillips, Anne (1995), *Politics of presence*. Oxford New York: Clarendon Press.
- Togeb, Lise (1999), »Immigrants at the Polls: an analysis of immigrant and refugee participation in Danish local elections« i *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol.25 No.4:665-684.
- Wängnerud, Lena (1998), *Politikens Andra Sida. Om Kvinnorepresentation i Sveriges riksdag*. Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen.

